

Oponentský posudek diplomové práce Michaely Vovsíkové
Tematická organizace rodinných rozhovorů u společného jídla

Koncepce práce

Diplomová práce je tradičně rozdělena na část teoretickou a praktickou. Za poněkud nešťastné považuji řazení kapitol 3 a 4, které snad mohlo být opačné. V kapitole 4 se představuje sebraný materiál, z něž je ale už čerpáno v kapitole 3 (viz např. příklad 1 na s. 13 a 14). Obecně je ale struktura práce přehledná, využívá osvědčeného modelu IMRAD.

Metodologie a zpracování dat

Autorka se ve své analýze opírá o zahraniční práce, jež se rovněž věnují rodinné komunikaci, zároveň využívají různé metody výzkumu. Autorka se rozhodla pro diskurzivní analýzu, která je uplatněna také v jí citovaném článku L. Wingard(ové). Tato metoda byla s ohledem na autorčin materiál zvolena velmi vhodně. Autorka provedla výzkum vlastního, značně rozsáhlého materiálu. Čtyři vybrané nahrávky rodinného oběda byly v úplnosti přepsány – zásady přepisu jsou podrobně vysvětleny a zhodnoceny na s. 30 a dále. Za užitečné považuji mimo jiné srovnání přepisovacích pravidel v korpusech Ortofon a DIALOG. Celkem tři hodiny nahrávek jsou přepsány velmi pečlivě (nahrávky jsem však k dispozici neměla); přepisy zcela jistě může buď autorka, nebo další výzkumníci – pokud k tomu dá autorka souhlas – dále využívat. Dobrým řešením je, že příklady z transkriptů, jež jsou citovány v textu práce, jsou v příloze vyznačeny kurzivou.

Na okraj je třeba poznamenat, že jakkoli je zvolený způsob transkripce vhodný, v některých případech pro náležitou interpretaci dat nestačí. Např. na s. 22–23 v příkladu 12 se mluví o nějakém předmětu, k němuž účastníci odkazují pouze ukazovacími zájmeny *tohleto*, *to*, a až z následné analýzy je zřejmé, o jaký předmět jde; obdobně na s. 47 v př. 21 není z přepisu zjevné, že jeden z mluvčích bere do ruky mobilní telefon a hledá v něm informace, které ostatním zprostředkovává. Možná by tedy bylo v některých případech uvažovat o přepisu, který alespoň do nějaké míry zaznamenává také neverbální komunikaci (např. právě ukazování na nějaký předmět či manipulaci s ním, kývání hlavou atd.) a jenž by výrazně usnadnil analýzu případným dalším výzkumníkům; viz k tomu L. Mondada: *Conventions for multimodal transcription*, 2014; K. Dvořáková: *Ty jo, to seš dobrá! Jak se skládají komplimenty v češtině*, 2017.

Práce s odbornou literaturou

V kapitole 2 jsou představeny především zahraniční práce, o něž autorka opírá svou analýzu. Články a knihy jsou přehledně zhodnoceny. V závěru diplomové práce pak jsou výsledky analýzy těchto prací a výsledky autorčiny analýzy porovnávány, přičemž některá tato srovnání vybízejí k dalšímu zkoumání (např. otázka věku dětí, s. 58).

Z domácích prací je uvedena kniha *Konverzace v češtině při rodinných a přátelských návštěvách* (Hoffmannová – Müllerová – Zeman, 1999), opomenuta však zůstala zásadní monografie O. Müllerové *Komunikativní složky výstavby mluveného textu* (1979, 1983), připomenuty snad mohly být i Danešovy tematické posloupnosti (viz jeho článek v časopise *Slovo slovesnost Typy tematických posloupností v textu (na materiále českého textu odborného)*, 1968).

Jedním z nesporně aktuálních aspektů, jimiž se autorka ve své analýze zabývá jen okrajově, je úloha mobilních telefonů při rodinné komunikaci. Pokud by se tomuto tématu ještě v budoucnu věnovala, bylo by jistě užitečné seznámit se např. s pracemi F. Oloff(ové), např. König – Oloff: *Face-to-Face & digital: Die interaktive und multimodale Herstellung digitalisierter Handlungsräume in Kopräsenz*, 2024; Avgustis – Oloff: *Getting (Others) Involved with Smartphones: Participation in Showing Sequences in Multiparty Settings*, 2023.

Formální úroveň práce

Diplomová práce je psána vytříbeným odborným stylem. Celkově dobrá úroveň je v nečetných případech narušena střídáním perspektivy (viz občasně užívání 2. os. pl. – např. s. 8: *V následující kapitole naleznete přehled dříve vzniklé literatury*, s. 13: *V tomto příkladu si můžete všimnout...*) či užívání výrazů nevhodných v odborném textu (s. 36: *rekordním počtem znovuzavedení se pyšní téma stěhování z první nahrávky*, s. 44 *Příklad 16 je krásnou ukázkou...*, s. 58: *Nicméně znovuzavedení po delší době je v našem výzkumu dosti populárnější než u Tryggvason*). K diskuzi je dále občasně neskloňování zahraničních i domácích jmen (např. s. 15: *U každého podtypu uvádíme v závorce i analogický anglický termín ve studii Tryggvason (2004)*, s. 16 *V terminologii Hoffmannova et al. (1999) pro mnoho promluv tohoto typu...*).

Celkové hodnocení

Diplomová práce Michaely Vovsíkové splňuje požadavky kladené na tento typ závěrečných prací, a proto ji doporučuji k obhajobě s navrhovaným hodnocením **velmi dobře**. Text diplomové práce by mohl být v budoucnu využit jako podklad pro článek v časopise Jazykovědné aktuality.

Otázky k obhajobě

Na s. 23 je zmíněn Labovův tzv. paradox pozorovatele. Autorka práce v té souvislosti reflektuje své zkušenosti pozorovatele a zároveň účastníka. V prepisech nahrávek lze najít místa, v nichž se objevila dlouhá pauza (např. řádek 93 v nahrávce 3.), po které rozhovor znova „rozproudí“ právě autorka. Nemohlo jít o vědomé udržování rozhovoru? Všichni účastníci o nahrávání věděli. Mohla by autorka s odstupem času zhodnotit, zda se přece jen nechovali jinak, když věděli, že jsou nahrávání?

Na s. 32 jsou podrobně probírána prepisovací pravidla. V jednom z příkladů je slovo, které bylo vysloveno jako *pře*, přepsáno (díky znalosti kontextu) jako *protože*. Nepovažuje autorka přece jen za poněkud problematické, že se slovo vyslovené jednoslabičně přepíše jako slovo trojslabičné?

K zavádění nového tématu často dochází prostřednictvím výrazů jako *no* nebo *hele*, které bývají označovány jako diskurzivní markery (discourse markers). Autorka s tímto termínem nepracuje. Proč?

Z prepisů nahrávek je zřejmé, že autorka občas užívá slovenštinu. Mohla by vysvětlit, čím je její užívání slovenštiny motivováno?

Praha, 6. 9. 2024

Mgr. Lucie Jílková, Ph.D.

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky, v. v. i